

Sačuvajmo travna staništa

Zaštita prirode... kada izgovorimo ove reči često pomislimo na aktivnosti koje se odnose na zaštitu i očuvanje različitih biljnih ili životinjskih vrsta koje nas okružuju. Međutim, ne smemo zaboraviti šta to sve pojam prirode obuhvata - sve ono što nas okružuje, spoj „žive“ i „nežive“ materije, sve ono što nije stvoreno čovekovom rukom. Jedan segment prirode, koji nekada u javnosti ostaje u senci, najčešće isticanjem atraktivnih vrsta, jeste samo stanište tih istih vrsta. Kada govorimo o zaštiti biodiverziteta ne možemo da ne govorimo i o zaštiti i očuvanju različitih staništa. Životna zajednica i stanište ne mogu postojati odvojeno, pa se tako i u pogledu zaštite prirode moramo osvrnuti na obe komponente, stanje životne zajednice ukazuje na stanje samog staništa i obrnuto.

Tekst koji sledi posvećen je staništima koja neminovno idu jedno uz drugo, a koja su okarakterisana kao prioritetna za zaštitu, kako na nivou Evrope tako i u Srbiji – slatine i stepe!

Prema Matvejevu i Punceru zajednice ovog tipa vegetacije su reliktnog karaktera i predstavljaju punkt ekosistemskog biodiverziteta naše zemlje, i kao takve zaslužuju da im se posveti pažnja, a sve u pravcu njihovog očuvanja (Butorac i sar., 1993).

Travna prostranstva predstavljaju osnovni pejzažni element Istočne i Centralne Evrope, a njihov značaj za čoveka i biodiverzitet je nemerljiv. Danas se najvredniji delovi evropskih prirodnih i poluprirodnih travnih ekosistema nalaze u Panonskoj niziji i predstavljeni su mozaikom stepskih, šumostepskih, slatinskih, pešćarskih i močvarnih tipova staništa (Török i sar., 2011).

Stepu čini zeljasta vegetacija bez drveća koju izgrađuju pre svega različite vrste trava prilagođene izrazito toplim i suvim letima i veoma hladnim zimama. Na pojedinim mestima, u stepskom pejzažu javljaju se slatine koje su zasnovane na zaslanjenom zemljištu i karakteriše ih specifična biljna vegetacija prilagođena specifičnim životnim uslovima sa povišenim koncentracijama soli (halofite),

Lepidium cartilagineum (Foto: Jelena Šeat)

Ispaša - dve strane medalje

Jedan od faktora koji direktno utiče na biljne zajednice i koji se mora istaći jeste ispaša. Ispaša je ranije, bazirana na tradicionalnom pašarenju sa malim brojem grla, vršena na odgovarajućim terenima i u skladu sa kapacitetom prostora, što bi danas definisali kao ekološki zasnovanu ispašu. Međutim, savremeno pašarenje u Vojvodini često nije ekološki prihvatljivo. Brojni su lokaliteti gde je ispaša preterana i nekontrolisana. Kada govorimo o pristupima zaštiti staništa ono što se preporučuje jeste da se koriste neinvazivne metode i da se u što manjoj meri remeti prirodna ravnoteža, koliko je to moguće. Travna staništa Panonske nizije su oduvek održavala i oblikovala krda krupnih biljojeda i upravo iz tog razloga se ispaša smatra najodgovarajućom merom održavanja pomenutih staništa. Dakle, ako je već ispaša prisutna i raširena na području Vojvodine na nama je da je usmerimo tako da bude ekološki zasnovana, kako bismo u budućnosti govorili o njoj kao meri upravljanja i očuvanja staništa, a ne o ispaši kao ugrožavajućem faktoru.

a koju prati takođe specifična fauna. Na području Vojvodine brojni su lokaliteti na kojima se javljaju ovi tipovi staništa, a koja su označena kao Područja od međunarodnog značaja za biljke (IPA) ili Područja od međunarodnog značaja za ptice (IBA), što govori o stepenu važnosti očuvanja datih staništa.

Neke od vrsta kičmenjaka koje možemo sresti na ovim staništima: stepski gušter, ždral, različite vrste čaplji, orao krstaš, modrovrana, sivi svračak, tekunica, slepo kuće, itd.

Iako na prvi pogled ne deluju zanimljivo i odaju utisak monotonosti, ovo su ipak staništa sa bogatom florom i faunom. Često se na malom prostoru tokom sezone smenjuju različite biljne zajednice a samim tim i predstavnici faune koji ih prate. Ono što uglavnom prođe neopaženo posmatračima jeste raznovrsni svet insekata koji prati ovakva staništa.

Zašto su ova staništa ugrožena i označena kao prioritetna za zaštitu?

Nažalost i ovde je čovek imao presudnu ulogu. U XIX veku počinje intenzivna eksploatacija evropskih travnih područja uglavnom za potrebe poljoprivredne proizvodnje, što je dovelo u pitanje opstanak na desetine biljnih i životinjskih taksona. Najveće pretnje po travna područja u Vojvodini predstavljaju razvoj infrastrukture, intenzivna poljoprivreda, nelegalno odlaganje smeća, isušivanje močvarnih i vlažnih područja, prepaša ili nedostatak ispaše koji je praćen zarastanjem, kao i obrastanjem invazivnim i agresivnim vrstama biljaka (Tucakov, 2011).

Vrste insekata koje se mogu sresti na pomenutim staništima: leptiri *Lycaena dispar* i *Gortyna borellii*, različite vrste strižibuba (*Theophilea subcylindricollis* - jedina vrsta iz roda poznata u Evropi, *Neodorcadion bilineatum*, *Pedestredorcadion scopoli*), brojni predstavnici stenica (*Conostethus hungaricus*, *Henestaris halophilus*, *Solenoxypus fuscovenosus*, itd), itd.

Kako da ih sačuvamo?

Problem koji je prisutan u Srbiji, kako za pomenute tipove staništa tako i uopšte gledano za sve prirodne ekosisteme, jeste mala ukupna površina koja se nalazi pod zaštitom. Širom Vojvodine prisutno je mnogo slatinskih i stepskih područja koja ne uživaju nikakav status zaštite a evidentno je da bi trebalo. Kako zbog ugroženosti na nivou Evrope tako i zbog predstavnika koji ih naseljavaju, a nose epitet retkih vrsta. Dakle, kao prvo treba zaštititi područja, što svakako nije ni malo lak i jednostavan zadatak, ali je neophodan. Zatim moramo sprovesti kontinuirano praćenje i evaluaciju područja kako bismo imali jasnu sliku postojećeg stanja ekosistema i mogli na vreme da reagujemo. Danas se ovo čini kao gotovo nemoguć proces za naše podneblje, kako zbog ograničenih novčanih tako i ljudskih resursa.

Tek kada budemo imali dobro izgrađen sistem zaštite na nivou države i sistem sprovođenja zakona moći ćemo da poboljšamo stanje ekosistema i sačuvamo prirodne lepote koje nas okružuju. Problem sa kojim se suočavaju slatine i stepe jeste to što često postaju legalne deponije i nelegalno zasnovana odlagališta otpada. Ovo su staništa otvorenog tipa koja se nalaze dosta blizu naseljenih mesta i kao takva su vrlo pogodna za odlaganje smeća. Na ovaj način se mnoga od ovih staništa unište pre nego što se stave pod zaštitu. Tako da, dok god ne uspostavimo gore pomenuti sistem na nama je da se kao pojedinci ponašamo odgovorno prema životnoj sredini (počevši od toga što nećemo odlagati smeće na mesta koja nisu predviđena za to).

Piše: Bojana Nadaždin

Stepsko stanište (Foto: Nikola Milić)

Evolucija ili revolucija, šta nam je potrebnije?

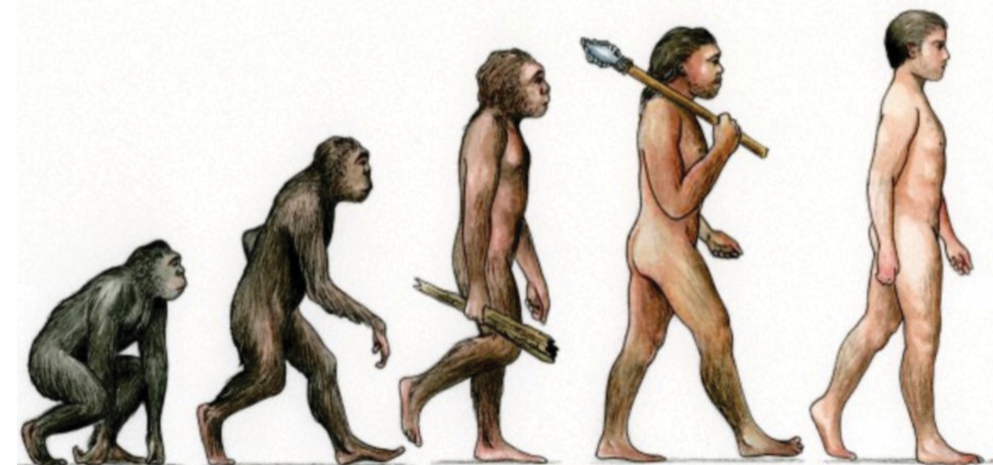
Ukoliko pratite aktuelnosti u svetu nauke u Srbiji ovih dana možete čuti samo gomilu glasova koji se bore protiv gluposti. Gomilu ljudi koji znaju šta govore, a opet ih nadglašavaju oni koji znaju da kažu „ja ne znam, znači niko ne zna“ i oni koji svojim neznanjem žele da pobiju svu pamet.

Da li će to tako lako ići pitanje je sad? Koliko se još dugo boriti poput Don Kihota?

Ovih dana svi smo svedoci jedne previše tužne peticije – Peticija za reviziju teorije evolucije. Ova peticija ne zaslužuje uopšte dovoljno pažnje koliko je dobila, ali ipak sam odlučila da joj i ovde posvetim koju stranicu, iz razloga što ovaj časopis pišu mladi naučnici i zato što bi svako ko iole razume osnove biologije i života trebao da ostane uvređen čim pročita naslov ove peticije, a zatim da se oseća ožalošćeno za sve one koji su peticiju potpisali i one koji misle da je ono što je napisano u peticiji ispravno. Dok je treći razlog to što je bar osnovno znanje o teoriji evolucije nešto što treba da postane opšta kultura.

Naime, kako je u peticiji napisano, nju je potpisao veliki broj akademika, lekara, naučnika, pravnika i još nekih titula. Koliko god da svi ovi ljudi znaju dobro svoj posao i imaju svoj stav oko neke teme, naučna pitanja i revizije školstva se ne rade preko peticija nego u institucijama koje su zadužene za takva pitanja, u institucijama koje su zadužene za rešavanje naučnih dilema, opovrgavanje ili dokazivanje hipoteza i onim koje su odgovorne za obrazovanje naših pokolenja. Svoj stav mogu da nose sa sobom, da pričaju svojim komšijama ili da diskutuju sa nekim, ali nikako da ga mešaju u nešto što se zove nauka i nešto što znamo kao školstvo, a pogotovo ne preko peticija! Bilo bi im najbolje da pre svega pročitaju neki ozbiljniji naučni rad, knjigu ili udžbenik iz biologije.

No, hajmo da se okrenemo lepšim temama, kao što su naučne činjenice, teorije i hipoteze... Da razgraničimo konačno dilemu koja nastaje između ova tri pojma i da zaključimo šta je to tačno evolucija.

Razvoj čoveka (Izvor: Google)